

В глибинах космосу

Олександр Довженко

Короткий зміст художнього науково-фантастичного сценарію про політ на Марс та на інші планети

Рух сюжету в просторі: Земля – Марс, можливо, ще одна планета – Земля.

Передбачається помилка в розрахунках при зльоті. А тому літали вісім з лишком років "навздогін".

Екіпаж космічного корабля – три молодих радянських інженери.

Один з них нещасливий в особистому житті: він і на Марсі не знайде собі забуття, йому й там снитимуться земні тривожні сни.

Детально розробляється науковий бік польоту, починаючи з приготувань. Політ і старт.

Розробляється велична епопея перебування в космосі. Наблизились до Марса. Тимчасово перетворюються в його супутника. Рух навколо планети, чимдалі ближче до неї. Розгадка морів, каналів, полюсів, рослинності.

Неймовірне напруження.

Посадка. Люди виходять з ракети на нову планету. Марс. Все те головне, що можна сказати про нього і показати сьогодні на кольоровому широкому екрані.

Ознаки присутності розумних істот. Де вони? Які? Можливо, вони давно живуть уже всередині планети, як у метро, на глибині 10-12 кілометрів, вряди-годи піднімаючись на поверхню, як ми у стратосферу. Тоді потрібна мандрівка "в планету".

Які ж марсіяни? Схожі на карликів, підлітків, чи як ми?

Чим відрізняються від нас?

Використати у фільмі земну хроніку Великої Вітчизняної війни, великих фестивалів молоді всього світу, розливів річок, велетенських атомних вибухів та катастроф у Японії (з фільмів).

Цю хроніку можна використати для контрасту до тиші космічного польоту або як земну "візитну картку" у вигляді демонстрації фільму марсіянам.

Згадати Ціолковського: народження сина та його смерть. Батькова радість і потім скорбота в космосі. Музика Шостаковича.

Скільки нам років? Що ми знаємо про себе? Взагалі двадцять тисяч, а по суті тисяч сім-вісім. Марсіяни, припустимо, ведуть свою лічбу приблизно 1¹/₂ мільйонами років. Усе зробити так, щоб фільм не вийшов трагедійним.

У фільмі мають бути особливі дикторські тексти, і особливі внутрішні монологи та діалоги, і, як в жодному з досі існуючих фільмів, – тиша космосу. Вона складна. Це може бути звичайна тиша або музична. Може бути тиша сну: ті, що сплять, мчать у космосі, і сняться їм пісні та сни земні. Тиша споглядання та самоспоглядання. Тиша волі, тиша приреченості, тиша каяття, відчуженості від дрібного, минулого, тиша

захоплення, мислення тощо.

В сюжеті повинна фігурувати земна астрономічна обсерваторія та астрономія іншої планети.

За допомогою дикторського тексту і відповідного короткого й виразного показу подати – що ж відбувається на Землі? Що робила Марія? Вона чекала вісім років, щоночі дивилася в небо. Вона посивіла, та все ж залишалася юною. Час відступив перед силою її надії.

Зробити все, щоб у сценарії не було символіки, а була нова поезія, нова героїка й ліризм нового світознавства. Сей фільм – нова поема про людину другої половини ХХ століття, про вирішення найвеличнішого з надзавдань людства. Наприкінці століття людина, можливо, вирветься із замкнутої сфери Сонячної системи.

Один з героїв не повернеться на Землю. Він загине в іншому світі або залишиться там назавжди з якихось причин. Для когось торжество повернення буде неповним.

Хтось дивитиметься в холодне, темне небо вже без надії на привіт, як буває і буде в житті. Це має надати фільму людяності.

Прочитати все, що можливо, про темні супутники зірок, себто про планети, яких, може, в нашій Галактиці мільйони і наявність яких зовсім по-іншому малює нам картину "народонаселення" Галактики.

Весь світ стежить за польотом, всі радіостанції світу, всі радіолюбители, передові вчені. Цьому присвячуються астрономічні конференції в Москві, Парижі, Вашингтоні, в Римі. Вони слухають радіопередачі. Потім вони дізнаються, що "Марса на місці не виявилось". Що відбувається далі? Як плине час?

Потім сигнали зникли на сім з лишком років, і все замовкло. Та ось знову знайшовся їх слід, знову почули їх позивні, і знову захвилювався весь наш земний світ.

Спробуємо зробити ще одну майже неймовірну річ, яка, проте, має право на наукове припущення: в них на ракетоплані знімальний телевизор окремої конструкції. За допомогою цього апарата вони передають на Землю все, що бачать. Отже, люди на Землі бачать Марс і марсіян.

Тут, на Землі, можуть бути створені чудові сцени споглядання, коментарі, звернення мандрівників до людей на Землі та до своїх близьких: "Я знаю, ви тільки бачите мене й мою артикуляцію, бо я звертаюся до вас з іншої планети нашою рідною мовою. Але я ніколи не забуду ні своїх думок, ні потрясінь, ні захоплень, і коли я повернуся, я повторю все точно, бо цього не можна забувати..."

По телевизору передається лише зображення, жодного звуку не долинає, бо відсутнє повітряне середовище. Але професор Соколянський читає німу артикуляцію точно.

А яка швидкість людської думки? Чи безмежна вона, чи також долає простір у часі?

Розумні істоти, припустимо, десь дозволили собі таку вільність, – не користуються звичайною мовою. Вони вже мільйони років читають думки одне одного. Тоді вся міжпланетна або, точніше, інопланетна частина фільму буде німою. Все коментуватиме диктор або диктори.

Хто вони, ці розумні істоти? Якщо їх взагалі там немає – це песимістично. Якщо вони вищі за нас – тисячі запитань. Якщо нижчі – чи цікаво це? Інші? Які саме? Такі ж, як і ми, – також треба подумати.

Про канали? Так, нескінченними стрічками тягнуться канали – сині насадження, але немає ні гір, ні прірв. Немає наших річок, привільних, молодих, і немає наших морів. Скрізь, куди не кинь оком, – неймовірний колір, голубувато-синій або темно-оранжевий. Це зовсім інший, холодний, незатишний світ.

Чи потрібно показувати, як марсіяни, якщо вони живуть на поверхні, помітивши корабель у своєму дивовижному небі, хвилюються? Чи квапляться вони до місця старту. Чи ракетоплан сідає в мертвій пустелі і марсіяни будуть здаватися нашим подорожнім так само недосяжними, як глибоководні риби в наших океанах? Чи може це бути? Як вирішувати у фільмі проблему дихання, тепла? Адже за нашими даними на поверхні Марса сьогодні приблизне те саме, що в нас на Землі на висоті п'ятнадцяти кілометрів.

Якщо припустити найзахоплюючіше: наші герої фіксують усе, що оточує їх, і люди на Землі все це бачать, – який простір створюється для думок.

Якими жалюгідними й потворними знаками відсталості виглядатимуть тоді ще і ще раз колоніальна політика земних імперіалістів, усілякі види й запахи різних націоналізмів, воєн, блокад. Як розшириться людський світ, усе виросте в тисячу разів, свідомість піднесеться на сяючу височінь.

Можливо, все, що покажуть телевізори, – неправда. А чи не всесвітнє безглуздя це? Загальний всесвітній гіпноз? Припустимо, десь дипломати накажуть вимкнути всі телевізори Землі! На півроку! Вимкнули... Все гаразд. Все знову стало на місце.

Минає півроку. Знову ввімкнули. І знову на всіх телевізорах те саме – німі зображення нового світу, нових істот і наших героїв серед них.

Будуть показані як герої фільму видатні люди сучасності, голова колгоспу з-під Запоріжжя, а також матері героїв космосу. Отже, буде підкреслено хвилюючу достовірність цього фантастичного фільму.

Ще невідомо, чи говоритимуть ці люди що-небудь з приводу незвичайного видовища в телевізорі, чи ми покажемо їх на Всесвітньому Конгресі Миру або програємо марсіянам Десяту трагічну симфонію Шостаковича.

Тоді в новому освітленні виникне величезної ваги питання – що таке наше життя і смерть, або, вірніше, що таке буття. Чи не постукає тоді в кожну свідомість вселенська гармонійна нескінченна єдність?

По ходу фільму стане ще відомо: розумні істоти піднялися культурно незмірно вище за нас, мешканців Землі, але тільки на тих планетах, де всі вони прийшли до комунізму. А там, де з якихось причин се не вдалося, вони звиродніли і, спустошивши свої планети в битвах, загинули. Їх занапали деспоти і дурні.

Зворотний політ на Землю. Земля з Марса. Наближення. Старт. Звідки вони повернулися? Із казки? Повернулися з інших світів туди, де вони народилися, де їм належить померти. Через те вони стали на Землі навколішки, потім лягли й поцілували її, заплакавши від щастя.

Для чого все це? Що це за фантазія? Який у цьому глузд? Можна стверджувати, що це потрібно для розвитку людства. Це його нове творче надзавдання, нова поема про вічний вогонь Прометея.

Сю поему можемо створити лише ми, люди комуністичного суспільства, що народжується, і ніколи не створять наші американські антиподи.

Американці вже зробили низку фільмів на космічному матеріалі. Ці фільми, переповнені сценами міжпланетних воєн, по суті, продовжують гангстерський жанр у міжпланетному масштабі. Наші вороги сіють, таким чином, у свідомості народів космічний песимізм. Безперечно, це влаштовує церкву. Це американський шлях до бога.

Отже, створення науково-фантастичного фільму "В глибинах космосу" буде чудовою відповіддю голлівудським мракобісам. Це буде розумний і радісний фільм, що прославляє людський геній, а не пригнічує, не заглушує свідомість людей.

Надзвичайно захоплюючий фільм вміщує в собі величезні простори, і час, і рух у просторі, себто нове відчуття світу, і з однаковою цікавістю його дивитимуться академіки й діти.

Москва

15 червня 1954 р.

ДО СЦЕНАРІЮ ПРО ПОЛІТ У КОСМОС

28/IX 1956

Один з трьох пасажирів міжпланетного корабля не вірить в існування життя на інших планетах...

Він, цей невіруючий, і загинув. Досягли віруючі. Перемогли віруючі. Треба вже починати писати.